

Respectprotocol

Basisschool St Stephanus

Katholieke basisschool
St. Stephanus

Inleiding

KBS St Stephanus werkt vanuit 3 kernwaarden: Veiligheid, Verantwoordelijkheid en Respect. De overkoepelende waarde is echter (leer)plezier. Een positief klimaat is een voorwaarde om tot ontplooiing te kunnen komen. Wij zijn als school gericht op het creëren van een omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. Adequaat gedrag wordt in onze school systematisch positief bekrachtigd. Hiermee wordt het een veilig en positief schoolklimaat, waarin elke leerling optimaal kan profiteren van het geboden onderwijs. Vanuit deze gedachte hebben wij er bewust voor gekozen om niet het negatieve gedrag, in dit geval het pesten, te bekrachtigen, maar juist het positieve gedrag. Dat is de reden van het hanteren van een respectprotocol.

Dit protocol is een middel om de volgende doelstellingen te bereiken:

- De leerkrachten signaleren en herkennen pestgedrag,
- Het vormt een plan ten aanzien van:
 - Het voorkomen van pestgedrag
 - Het tijdig signaleren van pestgedrag
 - Het oplossen van pestgedrag
 - De samenwerking tussen ouders en school om pestgedrag te voorkomen en op te lossen.

Met dit protocol hopen we samen met leerlingen en ouders een positieve en effectieve bijdrage te kunnen leveren aan het voorkomen en bestrijden van pestgedrag.

VEILIGHEID

**VERANT-
WOORDELIJK**

RESPECT

Inhoud

Inleiding	2
1. Achtergrondinformatie	4
Pesten en plagen	4
Vormen van pestgedrag	4
Gevolgen	5
Betrokkenen	5
Gepeste kinderen	5
Pesters	6
Meelopers	7
Signalen die wijzen op pestgedrag	8
2. Voorkomen van pestgedrag	9
3. Handelen bij pestgedrag	10
Hulp aan de gepeste leerling	10
Hulp aan de pester	10
4. Interventies bij pestgedrag	11
Preventieve maatregelen	11
De 2- minutenregel	11
Reactieprocedure	11
Gesprek in de groep	11
Curatieve maatregelen	12
5. Afsluiting	13
Bijlagen	14
Bijlage 1: Sociogram maken	14
Bijlage 2: Invulling 'Gouden en zilveren weken'	15
Bijlage 3: Routines en afspraken melding pestgedrag	17
Routine interventie melding van pestgedrag	17
Routine interventie na melding van ongewenst gedrag	17
Bijlage 4: gedragslessen Respectprotocol	18
Gedragsles Respect – Gepeste STOP – LOOP – PRAAT	18
Gedragsles Respect – Omstanders Verantwoordelijkheid nemen	19
Gedragsles Respect – pester Reageren op een STOP signaal (respect)	20
Bijlage 5: Lessen sociale vaardigheden	21
Vraag een ander om hulp	21
Sorry zeggen	22
Maak een taak af, ook als het niet direct lukt	24
Praat erover wanneer er iets naars is gebeurd	25
Een ruzie oplossen	26
'Nee' zeggen al je echt iets niet wilt	27
Je houden aan een afspraak	28
Opkomen voor een keuze die afwijkt van die van anderen	29

1. Achtergrondinformatie

Pesten en plagen

Pesten is (psychisch, fysiek of seksueel) geweld van een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meerdere klasgenoten/ leerlingen binnen de school, die niet (meer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen.

Pesten kent duidelijk andere kenmerken dan plagen. Uit een plaagsituatie kan echter heel makkelijk een pestsituatie voortvloeien. Een duidelijk overzicht van kenmerken van plagen en pesten en de gevolgen van dit gedrag, vormt een basis voor het signaleren van pestgedrag.

Plagen	Pesten
Is onschuldig en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat gepaard met humor.	Gebeurt berekenend, men weet vooraf wie, hoe en wanneer men de ander pest. Men wil bewust iemand kwetsen.
Is van korte duur, of gebeurt slechts tijdelijk.	Is duurzaam, gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig.
Speelt zich af tussen 'gelijken'.	Ongelijke strijd. De onmachtgevoelens van de gepeste staan tegenover de macht van de pester.
Is meestal te verdragen, of zelfs leuk.	De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen, kwetsen of onlusten afreageren.
Meestal 1 tegen 1.	Meestal meer tegen 1.
Wie plaagt, ligt niet vast. Partijen wisselen.	Er bestaat de neiging tot een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde, evenals de slachtoffers.

Vormen van pestgedrag

Pesten kent verschillende manieren. Daar zijn we ons bewust van. We onderscheiden daarbij:

Verbaal pesten

- Zoals bijvoorbeeld vernederen, schelden, dreigen, belachelijk maken, bijnamen bedenken, gemene briefjes schrijven.

Fysiek pesten

- Zoals bijvoorbeeld trekken, duwen, spugen, schoppen, laten struikelen, krabben, bijten, haren trekken.

Intimidatie

- Achterna blijven lopen, opwachten, in de val laten lopen, de doorgang versperren, klem zetten, dwingen om bezit af te geven, dwingen bepaalde handelingen te verrichten.

Isolatie

- Niet uitnodigen, buitensluiten.

Stelen of vernielen van bezittingen

- Zoals bijvoorbeeld het afpakken, beschadigen of kapot maken van schoolspullen, kleding of speelgoed.

Gevolgen

Gevolgen plagen	Gevolgen pesten
Korte, dragelijke pijn, behorend bij het spel. Wordt soms ook als prettig ervaren (plagen is kusjes vragen).	Indien niet tijdig wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen heel pijnlijk, ingewikkeld en langshepend zijn. Zowel lichamelijk als psychisch.
Relaties worden vlot hersteld. Conflict wordt spoedig bijgelegd.	Niet makkelijk om tot betere relaties te komen. Herstel verloopt moeizaam.
Men blijft opgenomen in de groep.	Isolement en grote eenzaamheid bij de gepeste.
De groep lijdt er niet echt onder.	De groep lijdt onder de bedreiging en een onveilig klimaat. Angst, wantrouwen, weinig openheid en spontaniteit. Er zijn weinig of geen echte vrienden binnen de groep.
	Negatief zelfbeeld van de gepeste.

Betrokkenen

Gepeste kinderen

Sommige kinderen hebben een grotere kans om gepest te worden dan anderen. Dat kan komen door uiterlijke kenmerken maar het heeft vaker te maken met vertoond gedrag, wijze waarop gevoelens worden beleefd en de manier waarop dat geuit wordt. Uit onderzoek blijkt dat kinderen gepest worden in situaties waarin pesters al de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen. Er is dan al sprake van een onveilige situatie, waarbinnen een pester zich kan manifesteren en zich daarin ook nog verder kan ontwikkelen. Kinderen die gepest worden doen vaak andere dingen dan de meeste leeftijdgenoten in hun omgeving. Ze spelen een ander instrument, doen aan een andere sport of zitten op een andere clubje. Ze zijn goed in vakgebieden of juist niet goed. Er zijn helaas aanleidingen genoeg om door anderen gepest te worden mits de pesters daar de kans voor krijgen vanuit de situatie. Veel kinderen die worden gepest hebben een beperkte weerbaarheid. Ze zijn niet in staat daadwerkelijk actie te ondernemen tegen de pestkoppen en stralen dat dan ook uit naar hun kwelgeesten. Vaak zijn ze angstig en onzeker in een groep, ze durven weinig of niets te zeggen, omdat ze bang zijn om uitgelachen te worden. Deze angst en onzekerheid worden verder versterkt door het ondervonden pestgedrag, waardoor het gepeste kind in een vicieuze cirkel komt waar het zonder hulp zeker niet uitkomt. Gepeste kinderen voelen zich vaak eenzaam, hebben in hun gepeste omgeving geen vrienden om op terug te vallen en kunnen soms beter met volwassenen opschieten dan met hun leeftijdgenoten. Je kunt niet zomaar een etiket van 'gepeste' opplakken. Toch blijkt dat in de praktijk dat bij leerlingen die gepest worden vaak één of meer van de volgende kenmerken opvallen:

- Houdt niet van geweld en agressie of onbeschoft taalgebruik,
- Weet niet hoe hij met de agressie van de ander om moet gaan,
- Is meestal fysiek zwakker,
- Is eerder in zichzelf gekeerd,
- Is geneigd zich onderdanig of gedienschtig te gedragen,
- Is onzeker in sociale contacten,
- Heeft moeite met het voor zichzelf opkomen,
- Heeft vaak een negatief zelfbeeld,
- Voelt zich vaker eenzamer dan andere kinderen,
- Voelt niet goed aan welke regels of normen er binnen de groep gelden of klampt zich hier juist aan vast,
- Reageert niet op een gepaste manier op druk: huilt, gedraagt zich slaafs, klikt, koopt zich vrij met snoep of geld, probeert de pester te intimideren. Alles zonder succes.

Pesters

Kinderen die pesten zijn vaak juist fysiek wel de sterksten uit de groep. Ze kunnen zich permitteren zich agressiever op te stellen en ze reageren dan ook met dreiging van geweld of de indirecte inzet van geweld. Pesters lijken in eerste indruk populair te zijn in een klas, maar ze dwingen hun populariteit in de groep af door te laten zien hoe sterk ze zijn en wat ze allemaal durven. Met het vertoonde pestgedrag gaat ze dat gemakkelijk af en ze krijgen andere kinderen mee bij het gedrag naar een slachtoffer. Pesters hebben ook feilloos in de gaten welke kinderen gemakkelijk aan te pakken zijn en als ze zich al vergissen, gaan ze direct op zoek naar een volgend slachtoffer. De zwijgende meerderheid en potentiële meelopers krijgen een keuze die onuitgesproken wordt opgelegd en die aan duidelijkheid niet te wensen overlaat: Je bent voor of je bent tegen me. Hier gaat een grote dreiging uit naar de gezamenlijke omgeving van pester en slachtoffer. Alles is immers beter dan door de “machtige pester” zelf gepest te worden. De pesters stralen juist deze dreigende zekerheid met verve uit. Ze overtreden bewust regels en storen zich aan god noch gebod en hebben vaak de vaardigheden ontwikkeld met hun daden weg te komen. Het profiel van de pester is sterk zelf bevestigend, hij ziet zichzelf als een slimme durfal die de dommerds de loef afsteekt en ze dat ook bij herhaling laat merken. “Wie maakt mij wat?” staat met grote letters op het voorhoofd geschreven. Het komt ook regelmatig voor dat een pestkop een kind is dat in een andere situatie zelf slachtoffer is of was. Om te voorkomen weer het mikpunt van pesten te worden, kan een kind zich bijvoorbeeld in een andere omgeving dan die van zijn slachtofferrol, vervolgens als pester gaan opstellen en manifesteren. Laten pesten doet pesten. Meisjes pesten minder openlijk dan jongens en vaak op een subtiele manier waarbij de uitdaging naar het gezag ter plekke niet echt aan de orde is. Ze pesten meer met woorden, maken geniepige opmerkingen of sluiten andere kinderen buiten. Meisjes opereren minder individueel en meer met groepsvorming in de zin van er al dan niet bij te horen. Fysiek geweld komt bij deze groep pesters veel minder voor.

Een succesvolle pester leert niet om zijn agressie op een andere manier te uiten dan door het ongewenste pestgedrag te vertonen. Ook pesters hebben last op termijn van hun pestgedrag. Door hun verkeerde en vooral beperkte sociale vaardigheden hebben ze vaak moeite om vriendjes op lange termijn te maken en een vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en het delen in die macht. Pesters maken een abnormale sociale ontwikkeling door met alle gevolgen van dien voor de pester zelf. Je kunt niet zomaar een etiket van ‘pester’ opplakken. Toch blijkt dat in de praktijk dat bij leerlingen die pesten vaak één of meer van de volgende kenmerken opvallen:

- Staat vrij positief tegenover geweld en het gebruik van stoere taal,
- Imitiert graag agressief gedrag,
- Lijkt assertief en zegt spontaan wat hij denkt of voelt,
- Is vrij impulsief,
- Heeft de neiging anderen te overschreeuwen of te domineren om controle te houden. Is echter misschien veel minder zeker van zichzelf dan het lijkt,
- Wil het middelpunt zijn en is vlot jaloers,
- Is meestal fysiek sterker of omringd door sterke vrienden die zijn gedrag respecteren,
- Heeft moeite met regels en grenzen,
- Schat situaties verkeerd in,
- Schat de gevolgen van zijn gedrag verkeerd in,
- Heeft moeite met spanning die van buitenaf wordt opgelegd,
- Faalangstig,
- Hoe onveiliger hij zich voelt, hoe groter de behoefte aan een zondebok,
- Is niet noodzakelijk dommer of slimmer dan de rest,

- Heeft een zwak inlevingsvermogen, is vooral met zichzelf bezig,
- Kan het gedrag imiteren van kinderen uit zijn omgeving (vooral met een gedragsstoornis).

Daarnaast moet er, bij zowel de gepeste leerling als bij de pester, rekening gehouden worden met de persoonskenmerken van de leerling. Het pesten kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een gedrags- of een ontwikkelingsstoornis of er kan sprake zijn van een beneden gemiddeld cognitief doel.

Meelopers

De meeste kinderen zijn niet direct betrokken bij pesten in de direct actieve rol van pester. Sommige kinderen behouden enige afstand en andere kinderen doen incidenteel mee. Dit zijn de zogenaamde “meelopers”. Er zijn ook kinderen die niet merken dat er gepest wordt, of er zijn kinderen die het niet willen weten dat er gepest wordt in hun directe (school) omgeving. Het specifieke kenmerk van een meeloper is de grote angst om zelf in de slachtofferrol te geraken. Maar het kan ook zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en denken daardoor in populariteit mee te liften met de pester in kwestie. Vooral meisjes doen nogal eens mee met pesten om een vriendin te kunnen behouden. Als kinderen actiever gaan mee-pestten in een grotere groep, voelen ze zich minder betrokken en verantwoordelijk voor wat er met pesten wordt aangericht. Alles wat in een groep gebeurt laat het individueel denken meer en meer achter zich en zo kan met name groepsgegedrag leiden tot excessen die achteraf voor iedereen inclusief de pesters onacceptabel zijn.

Het heeft absoluut zin om daadwerkelijk op te staan tegen het pesten. Zodra andere kinderen het gepeste kind te hulp komen of tegen de pesters zeggen dat ze moeten ophouden, kan de situatie aanzienlijk veranderen. Het pesten wordt dan al direct minder vanzelfsprekend en draagt bovendien grotere risico's met zich mee. De situatie voor met name meelopers verandert door het ongewenste karakter van het vertoonde pestgedrag. Het wordt duidelijk dat het geen groepsnorm is om mee te gaan in het pestgedrag. Meelopers horen graag bij de norm en de grote groep en zijn niet bereid en ook niet in staat om grote risico's te lopen waarvan ze de gevolgen niet kunnen overzien, dit in tegenstelling tot de ervaren pester.

Kinderen die pestgedrag signaleren en dit bij de leerkracht aangeven vervullen dus een belangrijke rol. Ook de ouders kunnen een belangrijke rol spelen. Ouders van kinderen die gepest worden en die dit probleem met de school of op de club willen bespreken, zijn natuurlijk altijd emotioneel bij het onderwerp betrokken. De gevoelde onmacht bij deze ouders wordt door hen sterk ervaren en is niet altijd een goede leidraad tot een rationeel handelen. De ouder wil maar een ding en dat is dat het pestgedrag ogenblikkelijk stopt. Ouders van kinderen die niet direct bij het pesten zijn betrokken, kunnen meer afstand nemen. Daardoor zijn ze beter in staat om duidelijk te maken aan hun kind dat er iets aan het pesten gedaan moet worden. Dit is ook in het belang van de opvoeding en ontwikkeling hun eigen kind. Als er in de omgeving van een kind gepest wordt, heeft het kind zelf ook last van een onveilige, onprettige sfeer in de groep of de klas.

Signalen die wijzen op pestgedrag

Vaak kunnen door middel van goede observaties al bepaalde signalen van pestgedrag worden opgevangen. Door het goed observeren van kinderen in verschillende onderwijsleer, en of spelsituaties kunnen pestsituaties al in een vroeg stadium worden gesignaleerd en kan op gepaste wijze worden ingegrepen.

Signalen gepeste	Signalen pester
Blauwe plekken, schrammen, beschadigde spullen en 'verliest' regelmatig eigendommen.	Vindt samenspelen of samenwerken lastig; wil graag het spel bepalen.
Maak zich soms het liefst onzichtbaar, is verdrietig, neerslachtig of heeft stemmingswisselingen.	Verdraagt geen kritiek en wordt boos wanneer zijn gedrag ter discussie wordt gesteld (ook al is het een grapje).
Staat vaak alleen. Wordt niet uitgenodigd voor het spelen of voor feestjes.	Kan zich moeilijk inleven in de gevoelens van de ander en heeft weinig schuldgevoel.
Zoekt veiligheid en gezelschap bij de leerkracht of een volwassene.	Vertoont vaak grensoverschrijdend gedrag.
Blijft vaak over bij het verdelen van groepjes.	Leeft soms een dubbelleven: in de groep braaf en volgzaam, maar tijdens vrije situaties juist het tegenovergestelde.
Schoolresultaten dalen, presteert onder zijn kunnen.	Vrienden zijn vaak volgzame meelopers, die wachten op instructie. Gedragen zich graag op eenzelfde manier. Spreken vaak negatief of kleinerend over andere leerlingen.
Is vaak afwezig (letterlijk of figuurlijk), vlucht weg in gedachten / fantasie.	
Komt zo laat mogelijk op school en is na schooltijd direct weg (of blijft juist erg lang hangen).	
Veel conflicten rondom de leerling, naam wordt veel genoemd.	
Neemt de slachtofferrol op zich.	

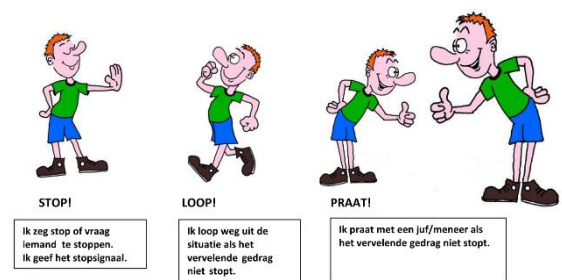
Er zijn verschillende middelen en materialen ontwikkeld die zouden kunnen helpen om pestgedrag in een groep vroegtijdig te signaleren. Een voorbeeld hiervan is het regelmatig maken van een sociogram (zie bijlage 1), een uitgebreide observatie tijdens verschillende (speel) momenten, een contract in de klas. Ook het aanstellen van een vertrouwenspersoon binnen de school kan helpen om pestgedrag te verminderen en goed gedrag te stimuleren.

2. Voorkomen van pestgedrag

Ter voorkoming van pestgedrag hebben wij als school maatregelen genomen. Wij hanteren onderstaande werkwijze:

1. Al het personeel kent het respectprotocol en handelt daarnaar. Ze hebben kennis en inzicht met betrekking tot alle aspecten van pestgedrag en zijn in staat dit gedrag te herkennen en aan te pakken.
2. Schoolbreed zijn duidelijke afspraken gemaakt omtrent de verwachtingen die wij hebben ten aanzien van het gedrag van iedere leerling. Deze gedragsverwachtingen zijn positief geformuleerd en zijn zichtbaar in ieder lokaal van de school.
3. Het hele jaar door wordt structureel aandacht geschonken aan het gedrag dat wij van kinderen verwachten. Dit gedrag wordt actief aangeleerd. Dat doen we door:
 - Schoolbrede en groepspecifieke gedragslessen op te nemen in het jaarrooster,
 - Structureel gewenst gedrag te belonen op onverwachte momenten. Hiermee wordt gespaard voor groeps- en schoolbeloningen,
 - Gedragslessen omtrent de sociale vaardigheden zijn opgenomen in het jaarrooster,
 - Aandacht voor het stimuleren van positief gedrag door de nieuwsbrieven, informatieavonden en overige oudercontacten,
 - Voorbespreken en evalueren van situaties met de groep, subgroep of individuele leerling,
 - Er wordt continu toegezien op het naleven van de gedragsverwachtingen,
 - Er is voortdurend actief toezicht: bij binnenkomst, op het plein en bij het verlaten van de school,
 - Stimuleren van positief spelgedrag,
 - Er is een vertrouwenspersoon,
 - Er is een PBS- team samengesteld, bestaande uit een leerkracht, de intern begeleider en de directeur. Dit team monitort alles omtrent gedrag, ontwikkelt en borgt het beleid,
 - Er wordt een incidentenregistratie bijgehouden bij voorvallen waarbij kinderen niet goed bij te sturen waren. Deze worden maandelijks geëvalueerd en geanalyseerd, waarna eventuele aanpassingen of individuele ondersteuning gedaan of geboden kunnen worden,
 - Het schooljaar wordt gestart met 'de Gouden weken'. Dit wil zeggen dat er in de eerste 6 weken structureel gewerkt wordt aan het bouwen aan een goede groepsdynamiek (zie bijlage 1). Na de Kerstvakantie wordt gestart met de 'Zilveren weken'. Dat is een korte herhaling van de lessen uit de eerste schoolweken. De lessen zijn opgenomen in het jaarrooster PBS.

Om pestgedrag te voorkomen en gewenste sociale vaardigheden structureel aan te bieden, heeft de school lessen gemaakt waarin deze structureel aangeboden worden, in iedere groep. (zie bijlage 2 en 3). Deze lessen zijn opgenomen in het jaarplan PBS. De respectlessen worden in de week van het respect herhaald. De bijbehorende poster hangt gevisualiseerd in iedere groep.

Visualisatie gedragslessen 'respect'.

3. Handelen bij pestgedrag

Hulp aan de gepeste leerling

De begeleiding van de gepeste leerling is van groot belang. Naast het voorkomen van nieuwe ongewenste ervaringen, moet ook gewerkt worden aan het verwerken van de eerder opgedane ervaringen. Wij gebruiken onderstaande stappen om het pestgedrag in kaart te brengen en de hulp af te stemmen.

1. Observeren
Als er signalen zijn die wijzen op pestgedrag is het allereerst van belang om het pestgedrag goed te observeren op meerdere momenten en in verschillende situaties. De observaties worden vastgelegd in ons LVS. Externe hulp kan hiervan onderdeel zijn.
2. Gesprekken met de leerling
Doel van deze gesprekken is het voorkomen van pestsituaties en het verwerken van eerdere gebeurtenissen. De gesprekken worden ingevuld door de eigen leerkracht of de vertrouwenspersoon.
3. Vastleggen gemaakte afspraken
Alle gemaakte afspraken worden vastgelegd in het dossier.
4. Contact met ouders
Ouders worden altijd geïnformeerd. Zij worden op de hoogte gebracht van de gemaakte afspraken en samen worden vervolgstappen bepaald. Afstemmen is zeer belangrijk!

Hulp aan de pester

Ook de pester heeft recht op hulp en heeft deze vaak nodig om zijn pestgedrag en de gevolgen daarvan onder ogen te zien. Wij gebruiken onderstaande stappen om het pestgedrag in kaart te brengen en de hulp af te stemmen.

1. Observeren
Als er signalen zijn die wijzen op pestgedrag is het allereerst van belang om het pestgedrag goed te observeren op meerdere momenten en in verschillende situaties. De observaties worden vastgelegd in ons LVS. Externe hulp kan hiervan onderdeel zijn.
2. Gesprekken met de leerling
Doel van deze gesprekken is om aan te geven welk gedrag wordt verwacht en welk gedrag, om welke redenen, niet wordt geaccepteerd. Hierbij is het van belang om het verhaal van de pester te horen. Dat kan van invloed zijn op de in te zetten ondersteuning richting de pester.
3. Vastleggen gemaakte afspraken
Alle gemaakte afspraken worden vastgelegd in het dossier. Een vervolgesprek is daarvan onderdeel.
4. Contact met ouders
Ouders worden altijd geïnformeerd. Zij worden op de hoogte gebracht van de gemaakte afspraken en samen worden vervolgstappen bepaald. Afstemmen is zeer belangrijk!

4. Interventies bij pestgedrag

Preventieve maatregelen

Ongewenst gedrag wordt op eenduidige wijze gecorrigeerd. De leerkracht zorgt ervoor dat hij/ zij op de hoogte is van de feiten van een incident en checkt of deze kloppen. Schoolbreed hanteren wij de 2- minutenregel en de reactieprocedure. Deze zijn hieronder nader uitgewerkt.

De 2- minutenregel

De pleinwacht is nooit langer dan 2 minuten bezig met een interventie. Duurt het langer, dan wordt de eigen leerkracht erbij gehaald om het probleem op te lossen. Onderstaand schema geeft de werkwijze schematisch weer.

Probleem wordt gesignaleerd	
De pleinwacht omschrijft het probleem en geeft de leerling een aanwijzing of correctie en benoemt het gevolg van het gedrag.	
Leerling gehoorzaamt	Leerling gehoorzaamt niet
Pleinwacht erkent de medewerking van de leerling en bedankt, geeft compliment of beloont.	De pleinwacht geeft de keuze om alsnog te gehoorzamen (herhalen gedragsverwachting) en als de leerling niet luistert, wordt de eigen leerkracht erbij geroepen.

Reactieprocedure

- Stap 1 Vraag de leerling naar de gedragsverwachting
Stap 2 Benoem de gedragsverwachting
Stap 3 Loop weg en wacht 5 – 10 seconden
Stap 4 Leerling gehoorzaamt: Compliment!
Leerling gehoorzaamt niet: Geen een keuze
1. Je houdt je aan de afspraak
(benoem gedragsverwachting)
 2. Houd je je niet aan de afspraak, dan
(benoem consequentie)
- Stap 5 Loop weg en wacht 5 – 10 seconden
Stap 6 Leerling gehoorzaamt: Compliment!
Leerling gehoorzaamt niet: pas de consequentie toe!

Reactieprocedure

1. Vragen (wat is de afspraak?)
2. Herinneren (dit is de afspraak)
3. Kiezen (of je doet het nu of de consequentie)
4. Benoemen ("goede keus" of "consequentie")

Twee minutenregel

1. Signaleren (ongewenst gedrag)
2. Oplossen (inzet reactieprocedure)
3. Overdragen

Gesprek in de groep

Wanneer er een vermoeden is van pestgedrag, wordt dit in een klasse-uur met de groep besproken. De gedragsverwachtingen en groepsafspraken zijn daarbij leidend. Er kan aandacht geschonken worden aan het expliciete pestgedrag, waarna een gezamenlijke afspraak gemaakt wordt.

Curatieve maatregelen

1. Indien er sprake is van pestgedrag op een van de speelpleinen van de school, wordt er tijdens de pauze door de pleinwacht expliciet gelet op het geconstateerde pestgedrag.
2. Indien er sprake is van incidenten betreffende pestgedrag wordt dat met de betrokken kinderen besproken door de leerkracht van het kind. Dit gesprek staat niet op zichzelf maar wordt regelmatig herhaald om het probleem aan te pakken. Van dit gesprek worden aantekeningen gemaakt in het LVS van zowel de pester als het gepeste kind.
3. Indien er sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van de pester in het bijzijn van de pester op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. Ook zal worden gevraagd naar de actieve inbreng van de ouders van het pestende kind. Wat verwacht de school van de ouders van het kind dat pest? Ook de actieve rol van de school in de begeleiding van de ouders zal worden besproken. Aan het eind van dit oudergesprek worden de afspraken met de pester uitdrukkelijk doorgesproken en ook vastgelegd. Ook de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken worden daarbij vermeld. Gedacht kan worden aan uitsluiting van met name de situaties die zich in het bijzonder lenen voor pestgedrag. Daarbij kan gedacht worden aan: buitenspelen, overblijven, bewegingsonderwijs, excursies, schoolreisjes en bibliotheekbezoek. De directeur van de school wordt uiterlijk in dit stadium op de hoogte gesteld van de gesprekken met de kinderen en de ouders en kan de gemaakte afspraken terugvinden in het LVS van de pester.
4. Indien het probleem zich toch blijft herhalen meldt de leerkracht dit gedrag aan de directeur van de school. De leerkracht overhandigt de directeur een gedocumenteerd protocol met daarin de data van de gebeurtenissen, de data en inhoud van de gevoerde gesprekken en de vastgelegde afspraken zoals die gemaakt zijn om het pesten aan te pakken. De directeur roept de ouders op school voor een gesprek. Ook het kind kan in dit eerste directiegesprek betrokken worden. De directeur gaat uit van het opgebouwde archief van de leerkracht en vult dit archief verder aan met het verloop van de gebeurtenis.
5. Indien het gedrag niet verbetert, wordt de leerling besproken in het SOT of de leerlingbespreking. Er kan een verwijzing plaatsvinden naar het maatschappelijk zorgsysteem, in de richting van de afdeling jeugdzorg van de GGD dan wel het R.I.A.G.G.
6. Indien het pestgedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert, en / of de ouders van het kind werken onvoldoende mee om het probleem ook aan te pakken kan de directeur van de school overgaan tot bijzondere maatregelen als daar zijn: isoleren van de pester of een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school met een maximum van drie dagen als omschreven in de schoolgids en het schoolplan (time-out).

5. Afsluiting

Alle kinderen mogen zich op de basisschool veilig voelen. Alleen dan kunnen zij zich optimaal ontwikkelen. Door regels en afspraken om te zetten naar gedragsverwachtingen, kinderen actief het gewenste gedrag aan te leren en dit gedrag te bekrachtigen waar mogelijk, proberen we een positief klimaat neer te zetten op KBS st Stephanus. Een klimaat waarin iedereen zichzelf mag en kan zijn.

Door het zichtbaar maken van de gedragsverwachtingen, deze regelmatig met elkaar te bespreken en de kinderen actief te leren hoe zij aan een ander kunnen duidelijk maken wat zij wel of juist niet prettig vinden, kunnen kinderen en volwassenen elkaar op een juiste manier aanspreken. Door elkaar daarin te steunen en kinderen wegwijs te maken in hun sociale ontwikkeling, respecteren we elkaar en mogen we zijn wie we zijn willen. En op die manier stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met plezier naar school te gaan.

Juni 2021,

Team KBS St Stephanus

Bijlagen

Bijlage 1: Sociogram maken

Sometics is een online tool. Deze tool maakt het mogelijk om sociale verbindingen en relaties die in een groep, klas of team spelen, zichtbaar te maken. Heldere rapportages geven de totale groepscohesie en onderlinge aantrekking en afstoting tussen groepsleden weer. Sometics geeft inzicht in de groepsstructuur op grond van gerichte vragen. Via diverse modellen (gebaseerd op het sociogram) wordt de groep vervolgens geanalyseerd. Het resultaat is een overzichtelijk beeld van de totale groepscohesie en onderlinge relaties en interacties in de groep. Op basis van de weergegeven patronen kan de groepsleider de groepsdynamiek beïnvloeden en over langere tijd zien of de invloed heeft gewerkt.

In het standaard sociogram van Sometics worden 2 domeinen belicht, namelijk werkgerelateerd en sociaal. Per domein wordt zowel een positieve als een negatieve vraag gesteld. De test wordt in een gesloten dialoog afgenomen. Dat kan klassikaal of middels een groepscode. Wanneer de groepscode ingezet wordt, is er de mogelijkheid om de met de hele groep in 1x uit te voeren.

Na afname van de test kan een matrix weergegeven worden. Hierbinnen worden de testresultaten weergegeven van persoon tot persoon of in een groepsoverzicht. Vanuit dit overzicht kan gerichte actie ingezet worden. Het sociogram wordt afgenomen door de leerkracht en ook op initiatief van de leerkracht. Hij of zij schat in of een sociogram voor zijn/ haar groep van meerwaarde is.

Bijlage 2: Invulling 'Gouden en zilveren weken'

Gouden en zilveren weken

De grote vakantie/ kerstvakantie is voorbij; ieder kind start weer opnieuw in zijn of haar groep. Zelfs als je dezelfde groep begint, is het effect van minstens 6 weken vakantie aanzienlijk. Kinderen zijn op fysiek, sociaal en cognitief gebied gegroeid. De groep heeft elkaar een langere tijd niet gezien, waardoor het groepsvormingsproces van vooraf aan begint. Hoe beginnen we samen het nieuwe schooljaar?

Groepsvorming

De eerste 6 weken van het schooljaar vormt de groep zich volgens een aantal fasen:

Forming

De leerlingen zoeken aansluiting bij de groep, en kijken de kat uit de boom. De leraar laat op vriendelijke en stevige manier zien dat hij/zij er is. We gebruiken werkvormen die het positieve gedrag benadrukken:

energizers, coöperatieve leervormen.

Storming

De leerlingen worden opener en kritischer, langzamerhand ontstaat voorkeur voor een bepaald type leider en leiderschap. Beweging in de rangorde, wie hoort bij welke groep?

Norming

De leerlingen passen zich aan, afhankelijk van de groep waar zij bij willen horen. De leraar stelt in een **klasse-uur** samen met de groep en eventueel de TSO-medewerkers groepsregels op.

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldgedrag: aandacht voor iedereen, bemoedigend knikje, duim. Het principe is: niemand is hier anoniem!

Performing

De leerlingen gedragen zich overeenkomstig hun keuzes. Als het goed is hebben zij ruimte voor elkaar en corrigeren elkaar ten behoeve van een fijne sfeer in de klas. **Groepsvormende activiteiten** worden herhaald.

De rol van de leerkracht

Een leraar heeft tijdens deze eerste periode de mogelijkheid om van de groep leerlingen een positieve groep te maken. Hierna zijn de rollen, normen en waarden grotendeels bepaald voor de rest van het jaar. Centraal in deze eerste weken staat de voorbeeldfunctie van de leerkracht. Een leerkracht die consequent is, alert is, duidelijke doelen stelt, grenzen bewaakt, ruimte geeft, een persoonlijke band opbouwt en feedback geeft. De leider van de groep, die ook in staat is om te ondersteunen en mee te bewegen met die groep. De behoefte van het individuele kind herkennen en vervullen, mits dat binnen de groep kan. De behoefte van de groep herkennen en vervullen, mits alle kinderen daar goed bij gedijen.

Regels en klassenvergaderingen

Om positief gedrag te realiseren is het belangrijk om met regels en routines te werken. Het spelenderwijs praten en oefenen met de groepsregels in de onderbouw, groeit in de bovenbouw uit tot gezamenlijk bedachte regels, gebaseerd op door kinderen zelf aangedragen normen en waarden. De regels worden in de hogere klassen in een klassenvergadering vastgesteld. Een beperkte set, breed gedragen regels is effectiever en heeft meer draagvlak dan een van bovenaf opgelegde set regels (hoe goed deze ook kunnen zijn). Samen vaststellen betekent ook samen handhaven, met de leerkracht als leider.

Complimenten

Positief gedrag stimuleren door complimenten. Complimenten die gericht zijn op wat je ziet, specifiek en oprecht. Liever een compliment over het proces “wat heb jij veel doorzettingsvermogen” dan over het bereikte eindresultaat en ook liever een compliment dat samenwerking bevordert in plaats van competitie oproept.

Samen met ouders

Om kinderen een consequente, voorspelbare en betrouwbare omgeving te bieden, is het belangrijk dat ouders en school samenwerken als partners in de opvoeding. Gesprekken tussen ouders en leerkrachten die uitgaan van het gezamenlijke belang, namelijk het welzijn en de ontwikkeling van het kind. Ouders en leerkracht kijken naar de toekomst met gezamenlijke ideeën en oplossingen; met een gedeelde verantwoordelijkheid en met oog voor het individuele kind en de mogelijkheden binnen de groep.

Hoe zien we dit in de praktijk terug?

Week 1

- Iedere dag minimaal 2 energizers, in iedere groep
- PBS les ‘Algemene ruimte’ en PBS les ‘Gedrag in de groep’

Week 2

- Lessen respectprotocol PBS,
- Iedere dag 1 energizer en een coöperatieve werkvorm,
- Informatieve ouderavond: inschrijven gesprekken komende 2 weken na schooltijd.

Week 3

- Samenstellen positieve groepsregels,
- Gesprek met ouder(s) en kind: wensen en verwachtingen uitspreken. Afstemmen.
- 1 energizer per dag en een coöperatieve werkvorm,

Week 4

- Gesprek met ouder(s) en kind: wensen en verwachtingen uitspreken. Afstemmen.
- 1 energizer per dag en een coöperatieve werkvorm,
- PBS les ‘Algemene Ruimte’ en PBS les ‘gedrag in de groep’.

Week 5

- PBS les ‘Sociale vaardigheid’.

Energizers

- Zie boek ‘Energize’
- Zie boek ‘De gouden weken’, blz 32 en verder

Coöperatieve werkvormen

- Zie sharepoint: Coöperatief leren
- Zie boek ‘De Gouden weken’, blz 48 – 49

Gesprekken met ouders

- Zie boek ‘De Gouden weken’, blz 51 - 69

Bijlage 3: Routines en afspraken melding pestgedrag

Routine interventie melding van pestgedrag

Bij een melding wordt op de volgende wijze gereageerd:

1. Bekrachtig de leerling
Ik ben blij dat je het komt vertellen!
2. Vraag
 - Wie?
 - Waar?
 - Wanneer?
3. Vraag
Heb je het STOP – signaal gebruikt?
Zo ja – compliment!
4. Vraag
Ben je weggelopen van het ongewenste gedrag?
Zo ja – Compliment!
5. Zorg voor de veiligheid van de leerling, dus check:
 - Gaat het ongewenste gedrag nog steeds door?
 - Loopt de leerling die meldt risico?
 - Is de leerling bang voor wraak?
 - Wat heeft de leerling nodig om zich veilig te voelen?
 - Hoe ernstig is de situatie?

Oefenen

Als de leerling het stopsignaal niet of inadequaat gegeven heeft, oefen dan samen de STOP – LOOP – PRAAT routine nogmaals. Hoe vaak dit nodig is, ligt aan het aantal meldingen.

Er wordt een notitie gemaakt in het LVS van deze leerling.

Routine interventie na melding van ongewenst gedrag

Na een melding wordt op de volgende wijze gereageerd:

De pester(s) worden uitgenodigd voor een gesprek. Daarin komen de volgende punten naar voren:

1. Bekrachtig
Fijn dat je even tijd hebt om met me te praten
2. Vraag
Heb je gezien en gehoord dat jou het STOP – teken gaf?
Zo ja – Hoe heb je daarop gereageerd? Oefen eventueel het gedrag 'reageren op een STOP – teken'
Zo nee – Oefen de routine 'STOP – LOOP – PRAAT' met de melder
3. Vraag
Heb je gezien dat wegliep?
Zo ja – Hoe heb je daarop gereageerd? Oefen eventueel het gedrag 'reageren op een stopteken'
Zo nee – Oefen de routine 'STOP – LOOP – PRAAT' met de melder

Oefenen

Oefen de routines 'STOP – PRAAT – LOOP' met de pester. Hoe vaak dit nodig is, hangt af van de ernst en de frequentie van het ongewenste gedrag.

Er wordt een notitie gemaakt in het LVS van deze leerling.

Bijlage 4: gedragslessen Respectprotocol

Gedragsles Respect – Gepeste

STOP – LOOP – PRAAT

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Pesten is geen spelletje! https://www.youtube.com/watch?v=up-CmZipURQ Gesprek over het filmpje: wat gebeurt er eigenlijk? Hoe kunnen we aangeven dat we iets niet leuk vinden? ‘We gaan oefenen met de drie stappen die je moet leren om goed te reageren op pestgedrag.’ Stappen: STOP, LOOP en PRAAT Wat zijn hiervoor de afgesproken regels? Afspraken: - Ik gebruik het STOP-signaal . - Ik LOOP weg wanneer het pesten niet stopt. - Ik PRAAT met een volwassene. Bij goede antwoorden reageer positief. ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij ons zo gedragen?’ - Op deze manier zorgen we voor veiligheid. Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een keer goed voor.
‘Modelen’	De leerkracht doet het voor, volgens bovenstaande afspraken.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie?’ ‘Was het een goed voorbeeld?’. Heb ik gezorgd voor een veilige situatie? Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	De leerkracht doet het nog een keer voor. De kinderen letten op wat er nu niet goed gaat.
Fout voordoen	Na pestgedrag geen STOP-teken gebruiken. Meteen duwen of negatief reageren en blijven staan.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Zorg ik nu voor een veilige situatie?

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Nog een keer voordoen. De kinderen letten nog een keer op wat er goed gaat.
‘Modelen’	De leerkracht doet het goed voor, volgens bovenstaande afspraken. STOP, LOOP, PRAAT
Nabespreken	Wat zagen jullie? Heb ik gezorgd voor een veilige situatie? Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	Nu gaan we dit een keer oefenen.
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Een leerling doet het voor. STOP, LOOP, PRAAT
Nabespreken	Wat zagen jullie (naam leerling) allemaal goed doen? Bekrachtig de goede antwoorden.

Gedragles Respect – Omstanders Verantwoordelijkheid nemen

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We gaan oefenen wat we moeten doen wanneer je ziet als een ander gepest wordt'. Wat zijn hiervoor de afgesproken regels? Afspraken: - Wanneer er niet gereageerd wordt door de pester op het gegeven stopteken, zeg je als omstander ook "stop". - De omstanders helpen de gepeste herinneren dat ze weg moeten lopen. 'Waarom is het zo belangrijk dat wij ons zo gedragen?' - Je geeft steun aan de gepeste leerling. - Je laat de pester weten dat dit gedrag niet aanvaardbaar is. - Het is belangrijk omdat je samen verantwoordelijk bent voor een goede sfeer. Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een keer goed voor.
'Modelen'	De leerkracht doet het voor, volgens bovenstaande afspraken.
Nabespreken	'Wat zagen jullie?' 'Was het een goed voorbeeld?'. Heeft de pester het gevoel gekregen dat hij er alleen voor stond? Heeft de gepeste het gevoel gekregen dat de klas hem/haar geholpen heeft? Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	De leerkracht doet het nog een keer voor. De kinderen letten op wat er nu niet goed gaat.
Fout voordoen	Niks zeggen en wel kijken. Er mee bemoeien. Uitleggen.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Hoe zou dit bij de gepeste overkomen?

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Nog een keer voordoen. De kinderen letten nog een keer op wat er goed gaat.
'Modelen'	De leerkracht doet het goed voor, volgens bovenstaande afspraken.
Nabespreken	Wat zagen jullie?' 'Was het een goed voorbeeld?'. Heeft de pester het gevoel gekregen dat hij er alleen voor stond? Heeft de gepeste het gevoel gekregen dat de klas hem/haar geholpen heeft? Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	- Nu gaan we dit een keer oefenen. Wanneer er niet gereageerd wordt door de pester op het gegeven stopteken, zeg je als omstander ook "stop". - De omstanders helpen de gepeste herinneren dat ze weg moeten lopen.
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Leerling doet het voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie (naam leerling) allemaal goed doen? Bekrachtig de goede antwoorden.

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	We gaan oefenen hoe je moet reageren als je een stopsignaal krijgt. Wat zijn hiervoor de afgesproken regels? Afspraken: - Stop met wat je deed. - Haal diep adem. - Ga iets anders doen. - De regel is: Stop = Stop! Bij goede antwoorden reageer positief. ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij ons zo gedragen?’ - Zo is het voor iedereen veilig en prettig op school. - Door te stoppen wanneer iemand dat zegt, toon je respect voor de gevoelens van een ander. Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een keer goed voor.
‘Modelen’	De leerkracht doet het voor, volgens bovenstaande afspraken. “Iemand heeft een nieuwe bril. Reageer daarop als volgt: “Hey, heb je een nieuwe bril? Dan noem ik je voortaan brilsmurf!” Omstanders lachen om de opmerking van de pester. <i>De gepeste geeft het stopteken.</i> Pester stopt, haalt diep adem en gaat wat anders doen. De omstanders geven de pester en de gepeste een compliment.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie?’ ‘Was het een goed voorbeeld?’ ‘Stopte ik met wat ik deed?’ ‘Heb ik diep adem gehaald?’ ‘Ben ik wat anders gaan doen?’ Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	De leerkracht doet het nog een keer voor. De kinderen letten op wat er nu niet goed gaat.
Fout voordoen	Ga door met ongewenst gedrag. Stop niet wanneer de ander dit vraagt. Voorbeeld: - Reageer niet op een stopteken. Loop achter de gepeste aan als deze weg loopt. Vraag om reacties van anderen.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Heb ik nu goed gereageerd op een stopteken?

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Nog een keer voordoen. De kinderen letten nog een keer op wat er goed gaat.
‘Modelen’	De leerkracht doet het goed voor, volgens bovenstaande afspraken.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie?’ ‘Was het een goed voorbeeld?’ ‘Stopte ik met wat ik deed?’ ‘Heb ik diep adem gehaald?’ ‘Ben ik wat anders gaan doen?’ Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	We gaan nog eens oefenen hoe je moet reageren als je een stopsignaal krijgt.
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Leerling doet het voor
Nabespreken	Wat zagen jullie (naam leerling) allemaal goed doen? Bekrachtig de goede antwoorden.

Bijlage 5: Lessen sociale vaardigheden

Vraag een ander om hulp

1. Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We gaan het vragen aan een ander om hulp oefenen. Wat zijn ook alweer de regels die gelden bij een hulpvraag stellen? Afspraken: - Ik kijk bedenk wat ik wil vragen - Ik kijk de ander aan - Ik vraag of de ander mij wil helpen - Ik wacht tot de ander aandacht voor mij heeft - Ik stel mijn vraag duidelijk - Ik kijk en luister naar de reactie - Na het antwoord bedank ik de ander voor de hulp Bij goede antwoorden, reageer positief. 'Waarom is het belangrijk dat we ons zo gedragen?' - Door goed naar de ander te kijken en te luisteren kun je elkaar helpen een oplossing te vinden voor de gestelde vraag. Je leert samen te werken en respect tonen voor de ander door iemand aan te kijken en te luisteren naar de ander. Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een keer goed voor.
'Modellen'	<i>De leerkracht volgt het stappenplan in rustig tempo.</i> <i>De leerkracht vertelt vooraf welke hulpvraag er gesteld gaat worden.</i> <i>(Het formuleren van een goede vraag is van belang!)</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Wat deed ik goed?' <i>Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.</i>

2. Fout voorbeeld (Doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	De leerkracht doet het nog een keer voor. De kinderen letten op wat er nu niet goed gaat.
Fout voordoen	<i>De leerkracht stoot de ander aan en roept: "Hé, help me eens...ik snap er niks van!" Vervolgens kijkt de leerkracht weg als er een antwoord gegeven wordt. Etc.</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Wat deed ik? Was dit een goed voorbeeld?' <i>Bekrachtig goede antwoorden.</i>

3. Goed voorbeeld

Goed voorbeeld	Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een laatste keer goed voor.
'Modellen'	- Ik kijk bedenk wat ik wil vragen - Ik kijk de ander aan - Ik vraag of de ander mij wil helpen - Ik wacht tot de ander aandacht voor mij heeft - Ik stel mijn vraag duidelijk - Ik kijk en luister naar de reactie - Na het antwoord bedank ik de ander voor de hulp
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Wat deed ik goed? Was dit een goed voorbeeld?' <i>Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.</i>

4. Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	Nu mag één van jullie laten zien hoe
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Leerling doet het voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie (naam leerling) allemaal goed doen? <i>Bekrachtig goede antwoorden.</i>

Sorry zeggen

1. Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	We gaan oefenen hoe je “sorry” moet zeggen Wat zijn hiervoor de afgesproken regels? Afspraken: - Stop met wat je deed. - Kijk de ander aan - De regel is: Hand geven, elkaar aankijken en Sorry zeggen Bij goede antwoorden reageer positief. ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij sorry kunnen zeggen?’ - Om het goed te maken - Door sorry te zeggen, toon je respect voor de gevoelens van een ander. Nu doet de leerkracht het gewenste gedrag een keer goed voor.
‘Modelen’	De leerkracht doet het voor, volgens bovenstaande afspraken. Koen en Kim hebben afgesproken om samen te spelen. Koen is dit echter vergeten en heeft nu met Tom afgesproken. Nu speelt de leerkracht de reactie : “Oeps, je hebt helemaal gelijk. De leerkracht geeft een hand en kijkt de ander aan: Sorry dat ik niet meer aan onze afspraak heb gedacht. Ik ga vragen aan Tom of hij een andere keer kan spelen.”
Nabespreken	‘Wat zagen jullie?’ ‘Was het een goed voorbeeld?’ ‘Wat heb ik gezegd?’ Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

2. Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	De leerkracht doet het nog een keer voor. De kinderen letten op wat er nu niet goed gaat.
Fout voordoen	Leerkracht: “Oeps, ja....dat was ik helemaal vergeten. Nou ja...helaas pindakaas. Ik ga nu met Tom spelen hoor. We hebben afgesproken met de lego iets moois te bouwen. Wij spelen wel een andere keer.”
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Heb ik nu eerlijk gereageerd ?

3. Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Nog een keer voordoen. De kinderen letten nog een keer op wat er goed gaat.
‘Modelen’	De leerkracht doet het goed voor, volgens bovenstaande afspraken.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie?’ ‘Was het een goed voorbeeld?’ ‘Werd er sorry gezegd?’ ‘Gaven ze elkaar een hand en keken ze elkaar aan?’ Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen.

4. Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	We gaan nog eens oefenen hoe je moet reageren als je sorry moet zeggen .
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Leerling doet het voor In de kring: Leg de kinderen de volgende situatie voor: stel, je hebt bloemen geplukt uit de tuin en dit mocht niet. Nu ga je sorry zeggen. Wij een kind aan. Dit kind gaat voor het kind naast hem staan, en zegt sorry. Daarbij kijken ze elkaar aan en geven ze elkaar de hand. Daarna gaat de ‘sorry-zegger’ weer in de kring staan. Nu gaat de ‘sorry-ontvanger’ voor het volgende kind staan en zegt sorry. Ga zo de hele kring door tot iedereen aan de beurt is geweest.
Nabespreken	Wat zagen jullie (naam leerling) allemaal goed doen? Bekrachtig de goede antwoorden. Ter afsluiting kan het onderstaande poppenkast uitgespeeld worden.

Koen zal het nooit meer doen

Kim: 'Goedemorgen Koen, heb je lekker geslapen?'

Koen: 'O, ik heb zo heerlijk geslapen! Ik heb wel honderd schapen geteld!'

Kim: 'Wauw, wel honderd schapen, dat is zeker een goede nacht voor jou!'

Koen: 'En heb jij lekker geslapen, Kim?'

Kim: 'Nou, eigenlijk niet zo. Ik had zo'n zin om vandaag met jou naar het bos te gaan dat ik er niet van kon slapen.'

Koen: 'Zouden wij vandaag naar het bos gaan dan?'

Kim: 'Ja, gekkie, dat hebben we toch vorige week afgesproken?'

Koen: 'O, maar ik heb al met Tom afgesproken. Oeps! Ander keertje dan maar naar het bos?'

Kim: 'Ander keertje! Wat krijgen we nou! We hebben vandaag afgesproken!'

Koen: 'Ja, nou, ik kan toch ook niet alles onthouden?'

Kim: 'Maar ik ben je beste vriendin? Hoe kun je mij nou vergeten? En je hebt nog geen-eens sorry gezegd!'

Koen: 'Moet dat dan?'

Kim: 'Ja!'

Koen: 'Oké, uwe hoogheid ...
Sorry, mijn naam is Cor-
riel!'

Kim: 'Dat telt dus niet, je moet het wel menen!'

Koen: 'O, nou, daar komt 'ie.
Geachte mevrouw Kim,
ik bied u mijn welge-
meende excuses aan.
O, o, o, het spijt me
zoooooooooo!'

Kim: 'Je meent er niks van!
En ik ben boos! Aju pa-
raplu.'

(Laat Kim uit beeld verdwijnen.)

Koen: 'O, Kim is echt boos! Ik wist niet dat ze het zo erg vond. En ze is nog wel mijn beste vriendin ... Hoe kan ik het nou goedmaken? Ah, ik heb een idee! Ik ga met Tom bloemen plukken voor Kim. En ik maak ook nog een mooie tekening. Ja, dat ga ik doen!'

(Laat ook Koen uit beeld verdwijnen. Even later komen Kim en Koen weer op. Ze lopen naar elkaar toe.)

Koen: 'Hoi Kim, ik heb nog eens nagedacht. En ik vind het echt vervelend dat ik de afspraak ben vergeten. Sorry, het spijt me. Hier heb ik wat bloemen voor je, en een mooie tekening. Om te laten zien dat ik het echt meen!'

Kim: 'Wat lief van je Koen! En weet je, het spijt mij ook dat ik zo boos werd. Hier een kus ... (smak)!'

Koen: 'O, dank je wel! En zullen we morgen samen naar het bos gaan? Ik zal de afspraak niet vergeten!'

Maak een taak af, ook als het niet direct lukt

5. Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We gaan vandaag oefenen met het af maken van een taak, ook als het niet direct lukt. 'Wat zijn ook alweer de algemene regels? ' • Na de uitleg weet ik wat ik moet doen • Ik denk na over hoe ik dat ga doen • Als ik iets niet weet dan overleg ik (stil) met degene die naast mij zit of ik zet mijn blokje op vraagteken voor juf. • Als ik klaar ben kijk ik mijn werk na; wat vind ik er van? Waarom hebben we deze afspraken gemaakt? • Ik kan dan zelf prettig werken • Ik heb mijn taak af
'Modelen'	Samen met een kind goed voordoen.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Deed ik het goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

6. Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	'Ik ga het nu nog een keer voordoen.' Dit keer gaat het niet volgens onze groepsafspraken. Wat gaat hier mis? 'Klas, let nog een keer goed op wat ik allemaal doe.'
Fout voordoen	- Het blokje niet op vraagteken zetten - Achter de leerkracht aanlopen ipv wachten op beurt - Niet overleggen met buurman/vrouw - Gaan zitten rommelen - Zeggen "ik snap ik niet, ik lever het gewoon in" - Niet nakijken
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit goed, deed ik het goed zo? Wat ging er niet goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

7. Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen, let nog een keer goed op'
'Modelen'	Doe het op een juiste manier voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Waarom is het handig om zo een stoel te dragen?

8. Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	'Wie kan er nu voordoen hoe het moet? • Na de uitleg weet ik wat ik moet doen • Ik denk na over hoe ik dat ga doen • Als ik iets niet weet dan overleg ik (stil) met degene die naast mij zit of ik zet mijn blokje op vraagteken voor juf. • Als ik klaar ben kijk ik mijn werk na; wat vind ik er van?
Leerling doet het op de juiste wijze voor	De leerling doet het op de juiste manier voor.
Nabespreken	'Wat ging er goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden en spreek vertrouwen in de leerlingen uit!</i>

Praat erover wanneer er iets naars is gebeurd

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We gaan vandaag oefenen hoe we erover kunnen praten als er iets naars is gebeurd. 'Wat zijn de afspraken?' - Ik vertel het tegen de pleinwacht of mijn leerkracht - Ik ben eerlijk. Als ik iets heb gedaan dan vertel ik dat ook 'Waarom is het zo belangrijk dat wij hier over kunnen praten?' - Je leert dat het fijn is om erover te praten - Je leert je gevoelens te uiten - Dan kan de leerkracht helpen - We kunnen samen een oplossing bedenken
'Modelen'	De leerkracht doet het eerst goed voor. Gebruikt hiervoor een eigen voorbeeld of verzint een verhaal en deelt haar/zijn gevoelens met de groep.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Deed ik het goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	'Ik ga het nu nog een keer voordoen.' Dit keer gaat het niet volgens onze groepsafspraken die we net hebben gemaakt.
Fout voordoen	De leerkracht komt boos het lokaal binnen, moppert op alles en iedereen maar wil er niet over praten.
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld van mij? Ik was boos maar wilde er niet over praten dus bleef ik boos. <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen, let nog een keer goed op'
'Modelen'	Doe het op een juiste manier voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Waarom is het fijn om te vertellen wanneer er iets naars is gebeurd?

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	'Nu mogen jullie laten zien hoe het moet. De afspraken zijn: - Ik vertel het tegen de pleinwacht of mijn leerkracht - Ik ben eerlijk. Als ik iets heb gedaan dan vertel ik dat ook 'Waarom is het zo belangrijk dat wij hier over kunnen praten?' - Je leert dat het fijn is om erover te praten - Je leert je gevoelens te uiten - Dan kan de leerkracht helpen - We kunnen samen eventueel een oplossing bedenken
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Vertelt/verzint een verhaal en praat erover.
Nabespreken	'Nou dat ging super. Wat deden jullie allemaal goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden en spreek vertrouwen in de leerlingen uit!</i> 'Jullie kunnen het!'

Een ruzie oplossen

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	“We gaan vandaag oefenen hoe we een ruzie kunnen oplossen tussen twee of meerdere kinderen”. ‘Wat zijn de afspraken?’ • Ik luister naar de leerkracht. • Ik luister naar de andere leerling. • Ik ben eerlijk en vertel alles . ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij hier over kunnen praten?’ • Je leert dat het fijn is om erover te praten. • Je leert je gevoelens te uiten. • Je krijgt wederzijds begrip. • Je bent verantwoordelijk voor elkaar. • We kunnen samen een oplossing bedenken.
‘Modelen’	De leerkracht doet het eerst goed voor. Gebruikt hiervoor een eigen voorbeeld of bedenkt een verhaal en deelt haar/zijn gevoelens met de groep. We gebruiken hiervoor de kaart. We laten elkaar om beurten praten. We stellen de vragen zoals hier op de kaart hieronder.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Deed ik het goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	‘Ik ga het nu nog een keer voordoen.’ Dit keer gaat het niet volgens onze afspraken die we net hebben gemaakt.
Fout voordoen	De leerkracht en een leerling maken ruzie, ze luisteren niet naar elkaar en laten elkaar niet uitpraten.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld van ons?’ Ik was boos maar ik luisterde niet naar de ander en bleef maar volhouden, de ruzie bleef en werd erger. <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	‘Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen, let nog een keer goed op’
‘Modelen’	Doe het op een juiste manier voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Waarom is het fijn om een oplossing te verzinnen bij een ruzie?

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	‘Nu mogen jullie laten zien hoe het moet.’ De afspraken zijn: • Ik luister naar de leerkracht. • Ik luister naar de andere leerling. • Ik ben eerlijk en vertel alles . ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij hier over kunnen praten?’ • Je leert dat het fijn is om erover te praten. • Je leert je gevoelens te uiten. • Je krijgt wederzijds begrip. • Je bent verantwoordelijk voor elkaar. • We kunnen samen een oplossing bedenken. Pak altijd het kaartje erbij. Denk aan alle stappen en laat elk kind zijn verhaal goed vertellen. Neem er de tijd voor.
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Vertelt/verzint een verhaal en praat erover.
Nabespreken	‘Nou dat ging super. Wat deden jullie allemaal goed?’ <i>Bekrachtig goede antwoorden en spreek vertrouwen in de leerlingen uit!</i> ‘Jullie kunnen het!’

‘Nee’ zeggen al je echt iets niet wilt

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	“We gaan vandaag oefenen hoe we duidelijk netjes “nee” kunnen zeggen wanneer we echt iets niet willen. ‘Wat zijn de afspraken?’ - Ik vertel rustig, duidelijk en mijn reden, wanneer ik iets niet (meer) wil. - Ik mag dit 2 keer doen. - Ik ga naar de leerkracht wanneer het niet duidelijk genoeg is. ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij hier regels over hebben?’ - Je leert wat te doen wanneer je echt iets niet wilt. - Je leert duidelijk je opvatting te uiten en rustig te blijven. - Je krijgt wederzijds begrip.
‘Modelen’	De leerkracht doet het eerst goed voor met een leerling die weet wat hij/zij moet zeggen. Gebruikt hiervoor een eigen voorbeeld. Bijv. meespelen van een spel.
Nabespreken	Bekrachtig goede antwoorden die het gewenste gedrag bevestigen. Wat zagen jullie? Deed ik het goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	‘Ik ga het nu nog een keer voordoen met een leerling. Dit keer gaat het niet volgens onze afspraken die we net hebben gemaakt.’ De leerling is ingelicht hoe hij of zij moet reageren. (deze blijft aandringen waarom de ander niet meer mee wil doen met het spel bijvoorbeeld.)
Fout voordoen	De leerling blijft aandringen en zeuren, terwijl de leerkracht onrustig, geïrriteerd, aangeeft niet mee te willen doen. Er wordt niet geluisterd naar elkaar.
Nabespreken	‘Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld van ons?’ ‘Ik antwoordde geïrriteerd werd er vervelend van dat er niet naar mij geluisterd werd’. <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	‘Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen, let nog een keer goed op’
‘Modelen’	Doe het op een juiste manier voor met een leerling die weet wat er van hem/haar verwacht wordt.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Waarom is het zo belangrijk om duidelijk en rustig te zijn?

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	‘Nu mogen jullie laten zien hoe het moet.’ De afspraken zijn: - Ik vertel rustig, duidelijk en mijn reden dat ik iets niet meer wil. - Ik mag dit 2x keer doen. - Ik ga naar de leerkracht wanneer het niet duidelijk genoeg is. ‘Waarom is het zo belangrijk dat wij hier over kunnen praten?’ - Je leert wat te doen wanneer je echt iets niet wilt. - Je leert duidelijk je opvatting te uiten en rustig te blijven. - Je krijgt wederzijds begrip
Leerling doet het op de juiste wijze voor	Twee of drie leerlingen doen het goed voor. Dit kan met een spelletje uit de kast in de groep of op het plein.
Nabespreken	‘Nou dat ging super. Wat deden jullie allemaal goed?’ <i>Bekrachtig goede antwoorden en spreek vertrouwen in de leerlingen uit!</i> ‘Jullie kunnen het!’

Je houden aan een afspraak

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'We gaan vandaag oefenen met "het houden aan een afspraak". 'Wat zijn ook alweer de algemene regels?' • Ik houd mij aan een gemaakte afspraak. • Ik houd me aan de regels van de groep Prima! Heel goed onthouden! Houd je aan de afspraken, volgens de afspraken in de groep, is respectvol. Ik ga het nu een keer voordoen met een spel op het plein.' We beginnen met tikkertje: - Tijdens het spel, word ik getikt. - Ik neem de rol van tikker over en speel het spel uit. - Zo kunnen we samen leuk aan een spel spelen op het plein.
'Modelen'	<i>Kies een leerling uit die de rol van juf op zich neemt. Bereid de leerling voor op succes!</i> 'Naam..., zou jij even willen doen alsof jij mij bent mee doen met een tik spelletje? Heel fijn.
Nabespreken	<i>Bekrachtig allereerst de leerling in de rol van leerkracht!</i> 'Heel goed gedaan! Dankjewel daarvoor. Je mag weer naar je eigen plek.' Wat zagen jullie? Deed 'naam leerling' volgens de regels van de groep mee met het spel op het plein? <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf)

Groep voorbereiden	'Ik ga het nu nog een keer voordoen.' Dit keer gaat het niet volgens onze groepsafspraken. Wat gaat hier mis? 'Klas, let nog een keer goed op wat ik allemaal doe.'
Fout voordoen	<i>Doe mee met tikkertje. Zorg ervoor dat je getikt wordt en dus de rol van de tikker overneemt. Als je getikt wordt zeg je: "Ik heb geen zin meer! Ik doe niet meer mee!"</i>
Nabespreken	'Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld van mij? Deed ik nu mee volgens de afspraken? Kon ik met mijn verlies omgaan? Was ik respectvol naar mijn klasgenoten?' <i>Bekrachtig goede antwoorden!</i>

Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	'Nu ga ik het voor de laatste keer voordoen, let nog een keer goed op'
'Modelen'	Doe het op een juiste manier voor.
Nabespreken	Wat zagen jullie? Was dit een goed voorbeeld? Waarom is het goed om een spel volgens de afspraken te spelen?

Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	'Nu mogen jullie laten zien hoe je op de juiste manier een tikspel kan spelen. Let goed op de afspraken die jullie van tevoren hebben gemaakt. 'Let goed maar eens op wat jullie nu zelf allemaal goed doen.' - Afspraken maken over het spel. - Blijven mee doen, ook als je getikt wordt. - Niet zomaar uit een spel stappen. <i>N.B. De leerkracht kan er ook voor kiezen om eerst een klein groepje leerlingen te laten oefenen.</i>
Leerling doet het op de juiste wijze voor	<i>De leerlingen spelen volgens afspraak een tikspel. Ze spelen op een respectvolle manier met elkaar. En volgens de afspraken.</i>
Nabespreken	'Nou dat ging super. Wat deden jullie allemaal goed? <i>Bekrachtig goede antwoorden en spreek vertrouwen in de leerlingen uit!</i> 'Jullie kunnen het!'

Opkomen voor een keuze die afwijkt van die van anderen

Bij deze vraag gaat het om het kunnen weerstaan van groepsdruk.

Voorbeelden:

- Als de hele klas wil buitenspelen, maar deze leerling wil liever voorlezen, durft hij/zij dat te zeggen?
- Als iedereen vindt dat groen de mooiste kleur is, durft deze leerling dan te zeggen dat hij oranje mooier vindt?
- Als de groep leerlingen iemand pest, durft deze leerling er dan iets van te zeggen?

Onderwerp inleiden:

- Verhaal uit: Treiterkoppen, achtbanen en cupcakes (blz. 22).
Doordat Fleur Lotte heeft aangevallen, is Lotte woest. Haar vriendin Katja stookt haar op om wraak te nemen. Opeens zijn ze met z'n vieren de meest slechte dingen aan het bedenken om Fleur terug te pakken.
Dit noemen ze groepsdruk. Je versterkt elkaar en daardoor doe je mee met het negatieve gedrag.
- Filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=5fWjXZL56bo>
Dit filmpje laat mensen in een lift zien. Er zitten vier mensen in het complot. Elke keer stapt er een niets vermoedend persoon in. De vier mensen gaan op een bepaalde manier staan. De persoon die van niets weet die volgt.
<https://www.youtube.com/watch?v=1GSzCBv1-qA> (nog een ander filmpje, meer van nu)
- Filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=TYIh4MkcfJA>
Aan zes personen wordt een vraag gesteld. Vijf personen hebben afgesproken om een aantal keer een fout antwoord te geven. De nietsvermoedende zesde persoon weet niets van deze afspraak. Ondanks dat hij wel het goede antwoord weet, geeft hij toch het foute antwoord.

Opdracht voor de kinderen:

Bedenk met je groepje een aantal voorbeelden van groepsdruk bij kinderen/jongeren. Bij het bespreken van de voorbeelden, worden alle voorbeelden op het bord geschreven of verzameld.

Als afsluiting wordt klassikaal besproken waarom mensen meedoen aan groepsdruk.

Het kan voorkomen, dat een vriend iets wil kopen, maar hij heeft geen geld. Hij kan je dan onder druk zetten, om het geld dat jij bij je hebt, hiervoor te gebruiken. Op dat moment is het moeilijk om je grens aan te geven.

Om dit conflict op een goede manier op te lossen, is het belangrijk dat je in de **IK** vorm praat. Zodra je begint met **JIJ** voelt de ander zich aangesproken.

Een goede Ik Boodschap gaat als volgt:

Ik Je beschrijft het GEDRAG wat je ziet of hoort. *'Ik merk dat je graag mijn geld wilt gebruiken.'*

Ik Je beschrijft je GEVOEL hierbij. *'Ik vind het niet leuk.'*

Stel een vraag wat jij liever zou willen. *'Ik zou liever willen, dat je het gaat kopen, als je er zelf geld voor hebt.'*

Eventueel kunnen de leerlingen deze situatie verder uitwerken door een rollenspel.

Welke manieren zijn er om je grens aan te geven? De leerlingen kunnen Ik Boodschappen proberen te formuleren bij hun gevonden voorbeelden.

Externe deskundigen:

Jeugd- en jongerenwerk Borne: Voorlichting etc.